

A TERMÉSZET.

Szerkesztik :

DR. LENDL ADOLF

és

csikszentsimonyi és ernyesi

LAKATOS KÁROLY.

Budapest, II., Donáti-utca 7.

Állattani, vadászati és halászati folyóirat.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

„A TERMÉSZET” előfizetési ára mellék-
lapjával, a „HALÁSZAT”-tal együtt :
egy évre 6 korona.
Csupán a „Halászat” egy évre 3 korona.

Dal a varsányháti kis erdőről.

Varsányháti pusztán volt egy kerek erdő,
Nyoma sincs talán már azoknak a fáknak,
Pedig a nagy rónán olyan nagyon kedves
Játékszere volt a pajkos délibábnak.
Tőle kérdezte meg az első sugár is,
Hogy miről álmódott
És lehajló lombján csókkal szárítgatta
A rengő harmatot.

Itt volt a hazája vércsének, rigónak,
Lombja közé rejtve annyi volt a fészek,
Sőt a parlagi sas nyulászni ha fáradt,
Úgy alkonyatlájon az is ide tért meg.
A legnagyobb fának tetejébe szállott
Észrevétlen, csendben,
Onnan vigyáztatta, az ő birodalmán
Sorján megy-e minden?

A pusztán iramló garabonczás szélnek,
Ez a kis erdő volt egyedüli gátja
És hogy megfoghatta, tapsolt levelével
S úgy meghajladozott a sok öreg nyárfa.

Ha vihar tépázta, haragos zöldre vált
Minden kis levele,
Csak morgott, míg a nap mosolygó arcával
Ki nem engesztelte.

Itt a kis erdőben, kakukfűves párnán
Úgy elszenderegtem egész napon által,
Itt csalta ki lelkem legragyogóbb álmát
A ringató szellő, altató madárdal.
Óh ezek az álmok hamar messze szálltak, —
De emléke él még
S rá visszagondolni, bár fáj is a lelkem,
Mégis gyönyörűség.

Varsányháti pusztán nem úgy van mint régen,
Csengő madárdallam nem hangzik a fáru;
A kis erdő helyén, mint egyebütt, másutt,
Búzavirág kéklík, búzakalász sárgul.
És fölötte szótlán, reggeltől napestig
Iramlik a fecske;
Boldagabb időkből, mintha csak a múltból
Nyomokat keresne.

Kató József.

Az állatok szerepe a növények terjesztésében.

A növények terjedése vagy cselekvő (activ), a mikor sajátos berendezkedésük alapján önjelölésükből szórják szíjjel terméseiket meg magvaikat, vagy szenvedő (passiv), a midőn külső tényezők szerepelnek abban, hogy a növények mentől nagyobb területen tenyészzenek.

E külső tényezők, mint erők közül bennünket leginkább az állatvilág érdekel.

Valamint a virág beporzásában sok élő lény is (u. m. ember, rovar, kolibri) működik közre, úgy a termés meg a mag terjesztésében is igen fontos szerep jut az állatoknak. Míg a virág beporzását főképen a rovarok közvetítik, addig a termés és a mag terjesztését leginkább a madarak és az emlősök eszközlik. Terjesztik pedig vagy oly módon, hogy a termést megesszik és a meg nem emésztett magvakat elhúllatják, vagy pedig úgy, hogy a termés, esetleg a mag beléakad az állatok tollába, gyapjába, szőrébe, vagy rátapad azoknak lábára, csőrére. A madarak és az emlősök igen nagy része szereti a gyümölcsöt s ennelfogva a húsos termésű növények (cseresznye, barack, alma, meggy, szilva, stb.) nagyban terjednek állatok, különösen pedig madarak révén. Ezt elősegíti még ama körülmény is, hogy a húsos termések érett korukban rendszeren feltűnő színűek, mely jelenség mint csalogató eszköz nem kis mértékben szerepel.

Hogy a madarak mily hatalmas tényezők a magvak tovaszállításában, bizonyítja az a tapasztalat, mely szerint a vihar a különféle madarakat sokszor igen nagy távolságra fújja keresztül az oceánon, mely esetben megtörténik, hogy 35 angol mérföldet is megtesznek óránként. E madarak begyei különböző növények magvait tartalmazzák, melyek, minthogy a gyomornedv

hiányzik, nem veszítik el csirázó képességüket, sőt az állati test melegétől és nedveitől életképességük csak fokozódik. Mialatt a mag a begyben van és nem került még bele a madár zúzajába, megeshetik, hogy a madarat valamely ragadozó elfogja és feltépett begyének tartalmát könnyen szétszórja. Ismeretes, hogy némely sólymok és baglyok szőröstül nyelik el prédájukat és néhány óra múlva szőr és tollgomolyokat köpnek ki, melyek gyakran csiraképes magvakat tartalmaznak; ha ezek alkalmas helyre kerülnek, könnyen kicsiráznak. A halak emésztő szerveiben lévő magvak szárazföldre is eljuthatnak azon esetben, ha az ilyen halakat a gólyák, gödények, halászsasok stb. elfogták és elhúrozolták.

Igen gyakran előfordul, hogy a madarak csőréhez és lábához kevés föld tapad, melyben a legkülönbözőbb növények magvai találhatóak. Így például a fogoly lábára tapadt agyagos földben gyakrabban volt alkalmas találni gabonaszemeket és többféle fűmagot. Swaysland angol természetbúvár, aki nagy figyelmet fordított a vándormadarak életmódjára, azt mondja, hogy gyakran lőtt billegetőket, hantmadarakat és fülemüléket, melyeknek lábaihoz magvakat tartalmazó apró földdarabkák voltak tapadva.

Számos madár, melyet évenként a viharok az oceánok nagy területén keresztül fújnak, továbbá az a sok madár, mely évenként vándorol, — mint pl. a Földközi-tengeren átvonuló fürjek milliói — lábához vagy csőréhez tapadva néhány magvat mindig átszállít a messze tartományokba.

A vízen úszó magvak esetleg a vízi-madarak szárnyaira tapadnak s így terjednek; a madarak úszó hulláiba lévő magvak szintén nem vesznek el teljesen, sőt a melyek megmaradnak, azoknak csirázóképessége egyre fokozódik.

Az első szalonkám.

„A TERMÉSZET” eredeti tárczája.

Irta: *Petricsek István.*

A márcziusi langyos szellő életet keltő fuvalma csendes suhan végig a szunnyadó természet fölött. Mintha félne háborgatni a tájék esődjét, mely még félig-meddig a halál országa, oly zajtalanul járja be a bérez és a völgy tájait; belopózik a fák, bokrok ágai közé s halk szavával, meleg ölelésével ébresztgeti őket: ébredjetek, vége a tél hatalmának, itt a tavasz, mely levéllel, virággal ékesít fel benneteket. Ébresztő szavára halk sóhaj kél a lombtalan ágak között, a napsugár enyelgő csókja, a tavaszi szellő meleg ölelése fölébreszti őket télen álmaikból s dermedt tagjaikban megpezdül az élet.

Idelent a síkon már végét járja a tél, fehér palástját széttepte a csintalan napsugár, patakot csinált belőle, mely zsörtölődve játszik a behajló fűszállal, magával igyekszik ragadni, de az

hátralibbenve, visszahajtja rugalmas testét és pajkosan himbálódzik a kis patak vizében. Ime a tavasz első gyermekeinek játéka. Fent a magas bérezek ormain még van valami a fehér takaróból, de az is csak foszlány, mely nemsokára a többi sorsára jut. Itt a völgyben az elűzött hó nyomában zsenge fű sarjadzik a szivacsos földből, első hirdetője az új életre ébredő természet működésének. De ez nem is az első; a kis hóvirág, a tavaszi erdő első ékessége már ott fehérlik a vágás bokrai közt, kis kelyhét sóvárogva fordítja a fényes napsugár után, mely enyhe meleget szórva villan keresztül a levéltelen ágak között. Az az ő éltetője, abban fűrösztí szűzies szirmai, az csalta ki ily korán.

Ebben a tavaszi levegőben, napsugárban van valami, ami oly jóleső érzéssel tölti el az embernek, állatnak szívét, ami oly jóleső, kellemes ingerrel hat idegeinkre, hogy szeretnénk szállni, repülni mi is a mezők pacsirtáival együtt, fel a kék égbolt felé, mely oly szelíden tekint alá s talán kék

A fagyöngy (*Viscum*) magva, melynek lombját a szarvasmarha, juh és kecske nagyon kedveli, a léprigó és sok más madár ürülékével szóródik széjjel a gyümölcsfák ágai között, hogy megkezdhesse életműködését. A sárga csillagfürt (*Lupinus luteus*) több megfigyelő szerint az afrikai daru révén terjed az egymástól legtávolabbi eső területeken.

A vándorsáskák kizárólag növényevők, azért fellelte károsak és sok magot, termést elszórnak, mely az ember révén trágyájokkal is elterjedhet.

Igen sok növény tüskés vagy horgas termésével terjed nagyon; a bojtorján horgas termésével a gyermekek hajába, ruhájába kapaszkodik és így vitetik tova. Tüskés termésekkel terjed, még pedig az állatoknak nagy fájdalmat okozva, alföldünk egyik nevezetessége, a királydinnye (*Tribulus orientalis*). Termésén hegyes tüskéket találunk, melyek futóhomoktól ellepve alig áthatók; az arra járó állat patájába, talpába fúródnak s így terjednek el, ha azokat az állat elvesztette.

Sok kellemetlenséget okozott már patásainknak a szerb- vagy muszkatövis, mely tüskésen horgas termésével az állatok szőrébe kapaszkodik s ilyformán saját előnyére nagy területen tenyészik.

A küllőrojt (*Erigeron canadense* L.), melynek keskeny, sugár virágai mintegy rojtosan fogják a fészket körül 1655 tájban egy kitömött madár töltelékét képezve került be hozzánk Kanadából Európába. Ennél az esetben már az ember szerepével találkozunk, mely azonban még több példával is megvilágítható.

A maszlagos redőzirom (*Datura stramonium*), melynek magva bódító hatásáról ismeretes, a hagyomány szerint Közép-Ázsiából a cigány-pereputytyal jutott be hozzánk. Ezek ugyanis magvait az ő titkos szereikhez használván, ide-oda vándorlásaikban mindig magukkal hordozták. Az articsóka különböző fajait

(*Cynara scolymus* és *C. cardunculus*) a Földközi-tenger partjairól a bevándorló lakosok vitték át Dél-Amerikába.

Az Atlanti-oczeán messze elhagyatott helyén lévő Szent-Ilona szigete, mely vulkáni erupció útján jött létre, az intenzív földművelés következtében eredeti flóráját az európai növények meghonosítása által csaknem teljesen elvesztette s eredeti faunája az erdők elpusztítása következtében szintén megváltozott.

Hasonló sors érte Új-Zélandot is, ahol az ember nemcsak a növényvilágot vetkőztette ki eredeti ősjellegéből, hanem az állatvilágot is megváltoztatta, amelyben 16 speciális madárfaja most már csak egy-kettőre redukálódott.

Szittyay Géza.

Hazai történetünk állatregéiből.

Hunor és Magor (hun és magyar) testvérek a Maeotis (kerek) tenger ingoványaiban vadászat közben szarvas-ünnöre bukkantak és az előlök menekvő vad mutatta meg nekik, mennyire alkalmas ott a föld baromtenyésztésre; le is telepedtek oda nyájaikkal, népeikkel együtt.

Attila lova nyomában fű nem nőtt, úgy beszéltek felőle a nyomorgatott nyugateurópai népek krónikásai, de azt is följegyezték felőle, hogy voltak golyái. Mikor 452-ben Aquileja itáliai várost ostromolta és a népe már kételkedni kezdett annak bevételén, a hun király a golyákra mutatott, melyek a város tornyain épült fészkeikből épen a fiókáikat röpitgették ki. Ime, mondta, menekülnek fegyvereink elől azok a városlakók és mentik, amijök van, mert tudják, hogy megveszszük bizonynyal Aquileját és ez a furfang új erőt öntött vitézeinek a karjaiba és övé lett a patriarka város, amelynek menekvő népe azután Velenczét alapította meg az Adriai tenger hozzáférhetetlen lagunái között.

köntösében gyönyörködik, melynek képét a sok tavacska, a sok futó víztükrő oly tisztán veri vissza. Friss vért, életkedvet önt a kis énekesek ereibe, attól dalolni kezdenek; előbb csak itt-ott hallatszik kedves trillájok, de amint a rügy fejlődni, domborodni kezd, általános lesz náluk a dalolási kedv, mert nem félnek, hogy a zsarnok, melytől annyit szenvednek, ismét visszatér. A kis pintyőke, szülőföldjének télen is hű madara, felülve a legmagasabb ágakra, élvezi azt a meleg napsugarat, mely oly szép fényt ad színes evezőjének, szárnyait kiterjesztve melengeti piczi testét, oly régóta vágyott már e napfürdőre. Attól a kis napsugártól megtelik szíve szerelemmel, az nem hagyja nyugodni, dalt, szívhez szóló éneket fakaszt ajkairól, melyet csak kis életparja ért meg, mely ott ül mellette egy másik ágon.

Nyáron az a pezsgő élet, mely erdőn-mezőn a szerves lények testének minden atómjában megnyilvánul, készlet bámulásra; őszszel a természet lassú haldoklása, a színek csodálatos keveréke, télen a természet szunnyadása, az a komoly hangulat, mely a havas világ fölött üti fel tanyáját, kelti fel bennem a természet örök törvények szerint folyó élete fölötti csodálatot; de mi ez mind a tavasz ébredéséhez képest, midőn szemeink előtt éled új életre a természet, midőn újra munkához fog, hogy ismét nagy s a gyarló ember előtt csodálatos műveket alkosson. Lábbadozó beteg most az egész természet, kinek arcán a hosszas szenvedés után az egészség rózsái kezdenek virulni. Gyermekéi, a költöző madarak is, kiket elűztek a hideg napok, egyenként térnek vissza régi fészektanyájokra, visszacsalja őket a virágos kikelet és a honvágy. Eljöttek „ők” is, kikre annyit gondoltunk a téli esték unalmas óráiban. Itt van a várva-várt szalonka-szezón.

*

Kint a szabadban nevelkedtem, korán megszerettem az erdőt, a mezőt s már gyermekkoromban örömet találtam benne, ha hallgathattam a lombok suttogását, a vadgalamb bűgását; boldogságom teljes volt, ha a lenyugvó nap pirjában gyönyörködhettem, mely aranykoronát vont a hegyek csúcsaira. Ez a vonzalmam a természet iránt nem változott s nem is fog soha. Az iskola padjai közé kerülve, csak szünidők alkalmával tehettem eleget szenvedélyemnek, a vadászatnak s ilyenkor puskával vállamon bebarangoltam az egész határt; a hajnal már kint lelt s csak a késő est, néha még az sem hajtott haza.

Mint negyedik gymnazista édes reményekkel mentem haza husvétii szünidőre s otthon kitakarítva a rég nem látott kedves lancastert, mely karácsony óta várt rám a fogason, csak egy kérdés lebegett előttem: vajjon hol lehetnék a legbiztosabban szalonkát? Ez volt vágyaim netovábbja. Kihez fordultam volna máshoz feleletért e kérdésre, mint Bereczhez, az öreg kerülőhöz? Máskor is adott nekem jó tanácsot az öreg; persze egy pár pakli dohány és egy kis puska-porra való volt az ára a jó tanácsnak, de nem is jártam ilyenkor hiába. Hallja öreg, járnak-e a sneffek? Kérdém tőle egy reggel. „Járnak biz’ a instálom; az este is kint voltam a muzsdalyi vágásban, ozt’ ott, mindjárt naplemente után úgy jártak, mint a cserebogár”. Na jól van öreg, öt óraker ott leszek a gólyapataki táblánál, várjon ott, azután kend majd megmutatja nekem, hogy hol lesz a legjobb felállani húzásra. Ha lövök szalonkát, lesz dohány is, por is. „Értem instálom”. Az öreg megbiczentette a fejét, mintha azzal is bizonyítani akarná, hogy érti, azután ment a maga dolgára. A puska, meg az erdő mindene ennek az embernek; úgy ismeri minden zege-zugát annak a vágásnak, mint a

Turul (karvaly) madár volt Attila hadverő zászlainak a jelvénye, meghunyászkodott előtte a római büszke sas is. Hadi jel az őseinknél szintén, vezeti őket a mai hazába; a vezérek korában zászlódísz. Erdély még 1381-ben turul címert alatti küzd. Ugy őrzi az Álmos monda, hogy turul madártól szülte Emese Álmost s azért az Árpád-házát Turul-nemzetségnek is nevezték. A bánhidai csata emlékéért hatalmas turulmadár-szobor őrzi, Komárom vármegye 1898-ban állíttatta; az óriási madár szárnyai 14·26 m. szélesek, alakja 12·84 m. magas, a karmai között Árpádnak 13·4 m. hosszú kardját tartja. Szép képe van dr. Thirring Gusztáv „Budapest környéke gyakorlati kalauza 1900.“ című könyvében.

A Kállay-ak ősenek, Balog Semjén-nek (Bolok Simian) csukát fogott a sisakja, midőn a vitéz a Tisza partján elszunnyadt és a feje a vízre lógott. Ez a csuka hozta meg a szerencsét, a miatt tette meg őt hadnagynak a honszerző Árpád s a tőle leszármazott család címereiben sisakos ifjú feje van, a kinek a sisakja rostélyáról hal lóg le.

A Duna-Tisza között, hol ma a magyarság legerőteljesebben gyarapszik, Árpád vezér 12 fehér lovon vette meg a bolgár Zalántól. Más forrás szerint Szvatopluk dunamelléki szláv fejedelem volt az, kinek a honfoglaló magyarok feje Ond és Ketel vezérek által a tartomány vételárába 12 fehér lovat, 12 tevét, 12 hermelin- és 12 nyuszóbort küldött.

Márk krónikája ellenben így beszéli el az esetet: Kosid, Árpád követé vitt a Duna vizéből, a tartomány földjéből s a mező fűvéből Árpádnak. Megnyerték azok a tetzsését és érettök cserébe egy pompás fehér lovat szánt Szvatopluknak. A szerszámja merő ékesség volt, aranyos a fékje s arabiai arannyal bevont nyereg díszítette. Szvatopluk azonban rossz vételt látott a cserében s fenyegetőzött, hogy a lovat bunkósbottal üti agyon, az aranyos féket a rét fűvébe rekkenti (rejt), a nyeret a Dunába dobhatja. Mire Kosid azt felelte, hogy Árpádnak abból ugyan nem lesz kára; az ő ebei híznak rajta, ha a lovat agyonütik; az ő kaszálói gazdagodnak, ha a fűbe rekkentett aranyos féket föllelik; az ő halászhai kincse lesz, ha az arannyal bevont nyeret a Dunából előhúzzák. A nézetkülönség fölött csata döntött s abban Szvatopluk lett a vesztes, a fe-

hér lóval, fékkel, nyereggel a Dunába ugratott s ott veszett el.

933-ban ellenben Zsolt vezér követéi kövér kutyát kaptak Henrik német császártól a 10-ik évi békén hagyás adója fejében, ami annyira fölbosszantotta a magyarokat, hogy megtorlásul betörték Németországba, de ez a vállalkozás a merseburgi esatavesztéssel végződött.

Úgy tartja Kecskenyén a néprege, hogy Szent-István király ott a mai öreg sétatér helyén, a Déllő mocsár partján pihent a seregével egykor s midőn a szűnyogok milliárdjai kezdtek a hadat kínozni, fogadalmat tett, hogy templomot épít a közelben, ha Isten a csapást elhárítja. Szét is hordta hirtelen kelt heves vihar a szűnyogokat és hálából kápolnát építtetett Szent-Anna tiszteletére a szent király a mai Széchenyi-utca végén, a hol a Csikai-féle ház áll; de ma már a kápolna nincs meg, romjainak kövéből a saját házaikat építették föl a XIX. század elején a városi tanácsbeli urak. Mások azt a kápolnát Gordián nevére emelnek mondják; a kinek nevét viseli a zöld (május 10.) vásár.

A Báthoryak családcímerebe foglalt sárkányfogak adtak alkalmat az eesedi lép sárkány-regéje keletkezésére.

Ott egy szörnyeteg folyton emberekre lesett, de kivált leányok húsát áhitotta mindig. Báthory Vid, Szent-István király idejében élt vitéz, vállalkozott a kiirtására, de csalogatóul a környék legszebb leányát kellett oda vinnie; el is mert az menni a bátor ifjú oldalán a zizegő nádasha, a sárkány lakóhelyére. Fölmerült a zöld hináros vízből a szörnyeteg az ifjú szava hallatára, de a vitéz ifjú megtámadta és nehéz küzdelem után megölte s erre jutalmul kezét nyújtotta neki a megszáditott szép leány. Ettől fogva van a Báthory család címereben fölkanyarodó sárkány, előtte három hatalmas sárkányfog és fölöttük egy szárnyas bajnok. A Kraszna folyó völgyében, a Pupos-hegy oldalába nyúló Sárkánylyuk szintén a Báthoryak nevéhez fűződik. Ott tanúzott az a 7 fejtű sárkány, mely Szilágy-Somlyó hajdonaiából időnkint rabolt, de a Báthoryak egyik őse megölte a leányrabló szörnyeteket. Biharban a csökmői sárkány története komikus vonatkozású.

Sárkány helyneveink sok van, úgy lehet, mindeniknél

kabátja zsebét, melyből a saját gyártmányú sallangos dohányzacskó, meg a pipaszár lóg ki. Csak az Isten a megmondhatója, hogy hány kóbor macskát szedett le már a négy lábáról, annak a bőréből készült az a fájtos dohányzacskó. Veszik is tőle a legények, hogyne, mikor olyan szép sallangot is tud reá csinálni, a dohány sem romlik meg benne. Ha egyszer bevette magát a sűrűbe, úgy lopózik ott, mint a vadmacska, még a levél sem zörren meg utána. Nem tudja egy kerülő sem úgy a vadjárást, mint ő; úgy olvas a nyomból, mint más a nyitott könyvből, megmondja, hogy öreg, vagy fiatal volt-e a vad, üldözte-e valami, vagy csak pajkosságából szökött-e akkorát az a bak, melynek nyomait vizsgálat alá vette. Megvan az a jó szokása, hogy nem prédálja a puskaport; ha egyszer „oda nézett“ a vad lapoczkájára, az bizony megbánta, hogy nem csinálta meg a végrendeletét, mert többé nem volt ideje reá. Sok vasárnapi puskás tanulhatna tőle.

Eljött lassan a délután is; elindultam a kitzűtött hely felé. Beléptem ismét az erdőbe, abba a szentélybe, melyre annyit gondoltam az iskola poros padjai közt. Mintha az ágak is velem együtt örvendtek volna a viszontlátásnak, úgy bölíngatnak felém. Mennyi változás történt itt, mióta utolszor jártam erre, alig ismerem rá az azelőtt annyira ismerős helyekre. Akkor fehér volt itt az egész környék, hó borított mindent, most már annak semmi nyoma; barna színű minden, csak itt-ott tűnik elő valami rikítóbb szín, ami a halál karjaiból lassan bontakozó növényvilág éledését jelenti. Duzzadozó kebellet szívtem tudómba a tavasz zamatos levegőjét, a rég nem élvezett szabadság a gyermeki örömet keltette fel bennem. Már messziről észrevettem Bereczet, zöldhajtókás kabátja messziről elárulta. Nekitámaszkodott

a tábla oszlopának, úgy várt reám. Épen jókor érkeztem, a lenyugvó nap utolsó sugarai villantak át a fiatalos ágain, alkonyodni kezdett. „Jó estét öreg; rég vár itt?“ kérdém tőle. „Adjon Isten“ szolt, „Most jöttem én is az imént“. Elindultunk a vágás szíve felé, az öreg elől, én utána. Két ölnyi széles nyílások metszik keresztül a vágást, csak azokon lehet itt járni; tisztességes ruhával nem tanácsos ebbe a sűrűbe menni, széjjeltépné azt az ág, a hajtók is csak fejével tudnak itt utat nyitni maguknak. Pedig, ha nekimehettünk volna a sűrűnek, megtakarítottunk volna egy kis időt. Pompás tanyája ez a vágás a rókának, meg a farkasnak, a disznó is ide szeret legjobban meghúzódni nappalra, itt nem háborgatja senki emberfia. Szóltanul haladtunk, az ilyen kerülőféle, erdőn lakó ember nem szeret diskurálni, elszokott már Berecz is a beszédől, nem is próbáltam meg, hogy szóra birjam. Majd beleböktem a fejemet a hátába, mikor megállott. „Itt tesszen megállani, ez a legjobb hely“ szolt és széjjelharitva lábával a levelet, a földre mutatott, hogy oda álljak. Oda álltam, az öreg pedig egy „nyugodalmas jóéjszakát“ kívánva ment tovább. Vagy öt lépésnyiről visszafordult: „Még róka is jöhet, ha esendesen tetszik maradni“. Jó jó, majd vigyázok. A négy krajezáros pakli-dohány szaga még messziről is esavarta az orromat, amint visszafújta a szél.

Egyedül maradtam. Hátam mellett nyúlt végig a hosszú erdei nyílás, két végéből már nem láttam semmit, egészen betakarta a szürkület homálya. Elöttem egy kis térség, melyet csak a tavaszi gaz kórója borított, azt is úgy összebogozta a vadkomló indája, mintha épen az lett volna a ezéjja, hogy ezen a kis térségen áthatolhatatlan sűrűséget teremtsen. Épen a vágás közepe ez a hely, szereti ezt a szalonka,

egy-egy néprege lappang. Ilyenek Pestmegyében *Sárkány-rúgás*, gödrös legelő és szántóföld Péczel mellett. *Sárkány-ingások*, meredek hegyoldal Pilis határában. *Öreg-Sárkány-fark*, dülő Tura birtokában. *Sárkány-heverés*, határrész Dömsödön. *Sárkány-tó*, Dunsok határában; ha ló vesz bele, azt mondják, a sárkány húzta be. *Öreg-Sárkány*, völgy és erdő-rész Csákerény mellett Székes-Fejériben. *Sárkány-tető*, Szék mellett Dobokában. *Sárkány-járás*, Zalában, Tornafölde falu várdombjáról a Kerka vizéig lenyúló hosszú széles árok. A szép Jolánnak ott vetett lest a sárkány és vonta be a Kerka vizébe.

Horvátország czimerében futó nyest van, valamint a pénzekben is, melyeket Árpádházból származott királyaink Szlavónia részére verettek.

Mikor I. Endre királyunk Székes-Fejérvárrott öcsesével, Bélával együtt mulatott, a torna-játék alkalmával egy megvadult mén egyenest a herceg kis fia felé rohant; az azonban fölkapott a szilaj állat hátára, megfékezte és nagy kör befutása után hozta vissza a megjuhászodott lovat. A nép Szögnek nevezte azt el, az lett a fiatal herceg kedves harci ménje, melyet a hadak tiszteletből megsüvegeltek, csak úgy, mint utóbb Szent-László király lovát, amelynek lába, patkója sok nyomát mutogatja a nép országázerre.

Géza királyi herceget Vácz erdeiben csodaszarvas, a nyakában aranylánczos keresztrel vezette öcsese, László hadaihoz, midőn bujdosásában soká hasztalan kereste a helyes utat; hálából utóbb templomot épített a helyen, amely régi templomnak utóda ott Váczon a mai Hét-kápolna.

László vezérnek pedig nemsokára ezután fehér eyet jósolta meg a mogyoródi diadalt 1074-ben azzal, hogy a lándzsája nyelén végig a keblébe futott. Midőn ugyanis vezéri szemlét tartott esatakezés serege élvonalá fölött, megütött lándzsájával egy bokrot s onnan ugrott elő a játszi evet s a megjelenését mindenki kedvező előjelül vette. A hadi zsákmányból épült Mogyoród temploma.

Géza király koronázása után történt, hogy a király öcsesével, Lászlóval Vácz közelében tanácskozott, hová építsenek templomot a Szent-Szűz tiszteletére és akkor egy

szarvas jelent meg nekik, az agancsai között égő gyertyákkal és futni kezdett előlük az erdő felé s midőn a vitézek rányilaztak, a Dunába vetette magát, — úgy tudja a „Bécsi képes Krónika“.

Both Benedeket Kálmán király öcsese, Almos üldözésére küldötte. A túlendelmes királyi szolga a vak Almos herceget a dömösi apátsági templomnak még az oltárkövéről is el akarta hurcolni, de a szerzetesek elűzték a kegyetlen és kegyeletlen Both Benedeket s Pilis erdejében érte őt el Isten büntetése; midőn ott menekült s gyors lováról lebu-kott, saját vadászebei szakgatták őt szét.

Monda szerint 1241. április 12-én a mohi pusztán ütött magyar tábor sátrait a tatárok galambokkal gyujtották föl; üszköt kötöttek azok lábaira és úgy bocsátották a kiéhezett szárnyasokat éjnek idején a Sajón túlra. Körmözbányát ellenben pávák mentették meg a tatárdulástól, mert az éjjel betörni készülő ellenség jövetelét lármájokkal hírül adták az őrségnek. Ezért sok ideig voltak ott a polgárok hálával a pávák iránt, mivelhogy megismételték azok a római kapitolumi ludak szereplését.

De a Dunán túlt lovak árulták el. Amint beállott a tél, akkor a Duna jege biztosságát nem ismerő tatárok a folyón túl örködő magyarságnak csalókatul lovakat kötöttek ki az innenső parton és midőn a cselet nem sejtő magyarok azokért átjöttek és átvezették, a mongolok is rámerészkedtek a jégre s ellenálhatatlanul robogtak keresztül a tőlük eddig még mentes országrész pusztítására.

Galamboskőnek nevezik Abauj-Torna vármegyében a hegyet Görgő falu mellett. A hagyomány szerint IV. Béla a tatárok elől menekültében az éhségtől azontájt egészen elalélt, de két vitéze friss galambtojásokat szedett a hegyoldali erdőben, megsütötte és a királyt fölűdítette. A tatárfutás után Béla király kastélyt épített ott, 1253-ban villa nostra Gurgen-nek emlegette levelében, a fölötte álló hegy-orom pedig Galamboskő nevet öltött.

Hanusz István.

(Vége következik.)

mert itt a hóvíztól puhává vált földben könnyen megleli a táplálékát. Abban az irányban, ahol az öreg eltűnt, egy őz kezd riadozni, bizonyosan az ellen az erős dohányfüst ellen tiltakozik olyan erősen, amivel az öreg szagosítja be a környéket maga körül.

Bent a bokrok között egy fekete rigó gyújtott rá esti dalára; nem tudom eléggé csodálni művészetét, melylyel egészen leköti figyelmemet. Nem sok biztatás kell a többinek sem, gyönyörűséges nótájuktól szinte zeng az egész vágás.

De nem sokáig tart e hangverseny, egyszerre mintha megijedtek volna attól a zajtól, melylyel fölverték az erdő csendjét, mindnyájan elhallgatnak. Az erdő dalosai befejezték esti imájokat.

Egy kis száraz levél himbálódzik előttem egy pókhálószálon s olykor hozzáütődik egy-egy ághoz, ez a piczi nesz az csak, amit magam körül hallok. E csendben messziről egy ismerős hang üti meg fülemet: czpsz, czpsz, kro, kro. Puskámat készen tartva várom e hang adóját, a hosszú-csőrűt, mely denevérszerű repüléssel közeledik felém a fák fölött. Lövésemre kő gyanánt bukik lábaim elé a kedves madár s én örömmel veszem föl áldozatomat, az első szalonkám.

A dörrenésre ijedten rebben ki az ágak közül egy néhány fölriadt madár, sokáig hallom még lármájokat a bokrok közül, amint egymásnak felelgetnek. Belátva, hogy semmi komolyabb veszély nem fenyegeti őket, lassankint elhallgatnak, miközben csendes, virágillatos tavaszi éj borul a vágás rügyező bokrai fölét.

Egy lap a vadásznaplómból.

A hó apró pelyhekben kezd szállingózni. Az első, a kedves első hó! Ereimben végigfut valami s pezsgésbe hozza minden csepp véretem. Tekintetem a többi fegyver közt függő kedvenczemre esik, vajjon mit szól ő? Menjünk-e, avagy tőrjük tovább is a kiállhatatlan, a fojtóvá lett szobalevegőt? Mintha mosolyogva igent bólintana a kis Mauser s odalépek hozzá, hogy megsimogassam hideg, merev testét, melynek nyomában már oly sokszor járt a halál angyala. Kezem nem bír tőle többé megválni, szinte odatapad s egyszer csak azt veszem észre, hogy a kis hamis már vállamon függ s nem a fogason.

A hó ekközben hull, egyre hull, mindig sűrűbben, mindig nagyobb pelyhekben. Most már nincs hatalom, mely visszatarthatna; érzem, hogy mennem kell, mert különben megfojtana a szoba levegője! De ki legyen a társam? Ki vállalkozik ily időben 2—3 órai kocsisásra? — Hopp, megvan! Egy fiatal Nimród, ki a közeli városban szedegeti magába a sok tudományt, akadt meg a gondolatom. — Hátha ő velem tart, próbáljuk meg.

Bravó, kedves Öcsém — üdvözlém a nemsokára betoppanó vadásztársat, — tudtam, hogy eljön s most már ha úgy tetszik, indulhatunk is!

Az imént érkező fiatal úr már nem kezdő vadász, séréttel — mint erről a minap egy nyúl vadászon meggyőződtem — igen jól ló, de az exprest is elég jól kezeli — álmában. Nem csoda, hisz ereiben vadászvér lüktet s jaj annak a vadnak, amelyet a balsors szeme elé hoz! — Annak jobb lett volna egyáltalán nem születni.

A mammut.

Az ősvilági állatok közül a mammut alakja domborodik ki a legtisztábban. A sz.-pétervári akadémia emlékiratai nyomán Dr. Szabó azt mondja, hogy: „1799-ben egy halász a Jeges-tenger partján, a Léna torkolatánál, a jégtömegek között egy idomtalan darabot vett észre, amelyről nem tudta, hogy mit tartson. Egy évvel később a tárgy jobban kibontakozott, de még nem ismerte fel. A következő nyár végén az állat egyik oldala kiszabadult, valamint egyik agyara is. Csak az ötödik évben történt, hogy a rendesen több jég olvadván el, az állat levált a jégtömegről s a homokpartra zuhant. 1804 márcziusában a halász mind a két agyart elvitte s eladta 50 rubelért. Ez időben az állatot lerajzolták s Cuvier is kapott egy példányt. Csak két évvel később és a feltalálás után hét évre történt, hogy Adams a helyszínére ment. Az állat már nagyon meg volt esonkítva. A szomszédságban levő jakutok a húsát leszaggatták s az ebeknek adták és a vadállatok is hozzáláttak; de a vész még megvolt, az egyik első lába kivételével. A fejét összezugorodott bőr fődte; az egyik jól megtartott állapotban levő fil szőrrel volt benöve. A velőt még a koponyában, de összeszáradva találta. A nyakon hosszú sörény, valamint a bőrön általában fekete szőr és vereses gyapjú volt. Ami még ekkor együtt volt az állattól, oly súlyos volt, hogy tíz ember alig bírta tovább vinni. Vagy 30 fontot nyomott a szőr, melyet a húsból lakmározó fehér medvék a sáros földbe tapostak. Az állat him, agyara 9 lábnál hosszabb; a feje agyarak nélkül 4 mázsánál többet nyomott. Sikerült az agyarakat is visszavásárolni; a becses geológiai emléket a császár 8000 rubelért a sz.-pétervári muzeum számára megvette. Mindazonáltal nem a Léna torkolatánál talált mammut volt az első nyom, mely a „periode de mammoth“-féle geológiai korról tesz tanubizonyosságot, mert már 1696-ban is egy teljes és ép ily mammut-csontvázra akadtak az Unstrutt völgyében, melyet egy természettudós ősvilági elefántnak ismert fel. Az 1700. évben pedig Würtembergben (Canstadt mellett) egy katona egy hegyoldalban néhány

csontot fedezett fel s erről jelentést téve, a herceg parancsából azon a helyen ásatás történt, midőn is egy egész elefánt-temetőt fedeztek fel, hol összesen 60 óriási agyart találtak számtalan csontok tömegében. A csontokat nem tudván megbecsülni, elhanyagolták, a pompás agyarakat pedig az udvari gyógyszerterába szállították, hol nem tudtak velük okosabbat tenni, mint belőlük úgynevezett csontszenet készíteni. 1816-ban, kevéssel Frigyes király halála előtt újból ásatások történtek, mely alkalommal első nap 24, második nap 13 ily agyart találtak, melyeknek nagy része a stuttgarti természettud. gyűjteményben még ma is szemlélhető, a többi csontok azonban ez alkalommal is elkallódtak. Mindazonáltal legjelentékenyebb az a roppant mennyiségű mammutcsontmaradvány, amely Szibériában található, oly anynyira, hogy ott az agyarak tökéletesen kereskedelmi cikket képeznek, — ugyanis mindazon elefántcsont, mely nagyobb darabokban részben lemezekké, részben pedig művészi faragványokká dolgoztatik fel, nem egyéb, mint a föld gyomrából nyert ősvilági mammut-agyar, mert a jelen időben nincs oly élő elefánt, melynek agyarából 7 hüvely átméretű faragványokat lehetne készíteni, mint az nagyobb városokban található. Főleg a folyók meredek partjaiban, ha ezek a víz által alul kivájtak és a nyári langyos időben a fagytól kienegedve leomlanak, találhatók nagy számmal ezen ősvilági állat maradványai. 1692-ben bizonyos hollandiai származású Isbran Ides utazott Szibérián keresztül követségben Chinába, mely utazását következőleg írja le: „Utazásom alatt egy egyén volt környezetemben, ki évenként kirándulni szokott elefánt-agyarak keresésére; ez beszélt, hogy egy ízben legényével a kutatásra indulva, egy folyó leomlott partjában egy ily ősvilági mammut kiálló fejére talált. Midőn az állat fejét felbontozták, a húst nagy részben már rothadtnak találták s csak nagy erőfeszítéssel voltak képesek az agyarakat az állkapocsból kitörni; a nyakban még verék találtak. Az állat lába oly vastag volt, mint egy emberi derék. Erről az állatról — írja — itt különféle vélemény van elterjedve; a vad jakutok és Tunguzok abban a babonában hisznek, hogy ezek az állatok, bármily keményre legyen is fagyva télen át a föld benne ide és tova járkálnak; állítják, hogy többször látták

Elég az hozzá, hogy sötét este lett, mire elértük a kis vadásztanyát s cserkészésről már szó sem lehetett, hanem főztük a theát, meg a reggelre szóló terveket.

Az egész éjjel dühöngő szél virradatkor elcsendesedett és én a sziklaoldalon vezető cserkészítőn formáltam botosaimmal szebbnél-szebb nyomokat a friss havon a

katlan aljában levő állásig; míg C... öcsémet a csatorna fölé — mely igen jó váltó — állítottam fel s azután intézkedtem az ú. n. katlanhajtás megkezdése felől. Az erdő teljesen néma; a görgő kavicstörmeléket még csak egy nyúl sem háborgatja. Kettőnkön s az egy szál hajtón — ki különben a szobalányi teendőket végzi a kis lakban — no meg a lövéseiről és roppant csizmáiról híres erdőőrön kívül egy élő lény sincs a közelben. A hó pedig egyre hull, eltakarva e földi züllés törmelékeit, az egész pihenni készülő természetet. Egyszerre megszólal a hajtó füttye; csakhamar kiszökik a hajtásból tölem mintegy 100—120 lépésre két kecses őz. Első lövésemre óriási ug-

rással feleltek s már-már eltűntek szemem elől, midőn újra, megszólal a Mauser s a formás bak vállapon találva, holtan rogy az érintetlen fehér ravatalra!... A hó vakító fehérsége összevegyült a kiömlő vér pirosságával...

Röviddel lövéseim után a parton álló C... is életjelt ad magáról s megszólaltatja kétszer egymásután a kezében levő veszedelmes szerszámot. — Hohó! gondolám, az express éles recscsenését hallva, az én öcsükem bizonyára valami vadkannal, vagy pláne az esztergomi tigrissel vesződik s nehogy veszélynek tegyen ki az én edzett vadásztársam jól gondozott, ép bőrét, meg a ragyogóra törült ezvikerét, egész erővel siettem fel a partra, ahol az én C... öcsém sziklaszilárdon áll s bőre is még teljesen ép! Hát semmi baja sincs? Mire lőtt? — Nyúlra s golyóval? — Igen, mert nem akartam, hogy soká kinlódjék! — Ahá! Ugy látszik, az én kedves öcsém valamelyik állatvédőegyesület tagja s innen e mélabús hangulat; csak az a kár, hogy golyója, mely a kinlódást volthivatva megrövidíteni, egy épenséggel nem kinlódó sziklát repesztett szét!

A nyúl azonban vértett, még pedig erősen vértett; csak azt nem tudtam, fején-e, lábán-e? Pedig hát ez — tetszik tudni — nagy különbség! — No de mindegy; rászánom magamat s megszerzem a második alapvizsga előtt álló úrnak a nyulat, ha mindjárt a botosaimat kell is keresés közben összeszaggatnom.

A munka első fele — t. i. míg az erdőőr rá nem ijesztett a remegő hősre, csak könnyű volt, mert a friss havon öröm volt nézni az elvágódó C... vadászt, — pardon! öröm volt követni a sebesültet. Végre egy sűrű szederindabozótban megpillantom az én szerencsétlen sebesültemet,

midőn az állat ide s tova ment, ilyenkor a föld alattuk megmozdult és beomolván, mélységek támadtak; azt vélik továbbá, hogyha az állat oly magasra jó, hogy a lég érinti, azonnal elhal és ezt tartják okának, hogy sokszor a vizek meredek partjainál ha előbukkannak, élettelenül találatnak. Ellenben az itt lakó oroszok azon véleményben vannak, miszerint a mammut épen oly állat volt, mint az elefánt, csak hogy nagyobb és hajlottabb agyarái voltak, azonfelül úgy vélik, hogy ezek az állatok a vízözön előtt, midőn itt az éghajlat melegebb volt, e tartományokat lakta és hogy a vízözön által az iszapba temettek, vízözön után azonban a lég hidegebb lón, minélfogva ettől az időtől a földbe fagytak ezek az állatok és a fagy őket a rothadástól megóvjá. Legelőször Saritsef adott leírást ily szőröstől-bőröstől felfedezett mammutról, amelyet jég közé fagyva találtak; később Adams természetbúvár, midőn tunguzi halászok újabban egy ily ősvilági épen maradt mammutot fedeztek fel, az állat csontvázat elkészítve felállította, lenyúzottbőrét pedig kitömté és ámbár e feltalált példány húsból úgy a vadállatok, mint a tunguzok kutyái 7 nyáron át, — mely ott három-három hóig tart — táplálkoztak, mindamellett mégis húsanak csak felerésze fogyott el. Bőre, füle és szeme azonban tökéletesen sértetlen állapotban maradt, bőre 10 hüvelyk hosszú ritka szőr által van fedve, mely alatt azonban vöröses színű és meglehetősen finomságú gyapjas szőrme található. Ezt az így kitömött és felállított állatot 10.000 ezüst rubelért adta el a pétervári muzeumnak, hol ez máig is látható. Ezek az állatok többnyire álló helyzetben találatnak a folyók leomlott partjainak iszapjában, hová besüppedve, ott megfulladva és később jég közé fagyva egész a mai korig épen megmaradtak. E nézet helyességét bizonyítja az a körülmény, hogy a feltalált állatok szájában fenyő- és czédrusgalyak maradványait találják s így, ha messziről sodortattak volna oda, ezek az étel-maradványok rég eltűntek volna.

A mammutnak a mai hideg földvön való nagy számbani előfordulása másból, mint abból, hogy ott valamikor szelidebb éghajlat volt, meg nem magyarázható. Igen valószínű az is, hogy az ősvilági elefánt pusztulását és kivészését épen éghajlatának fokonzintú zordulása okozta.

Bebercsi.

amint vérző hátsó ballábara borogatást rakogtatott a friss hóból.

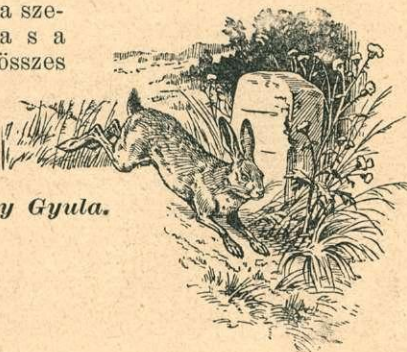
S miután sebtében elpanaszolta, hogy egy előtte ismeretlen úr — ki ablakot visel a képén — ott a parton csunyán ráijesztett, sőt még a hátsó ballábát is eltörte, gyorsan odább állt.

De most jött a másik veszedelem, az erdő félelmetes öre, ki ott ált előtte jól megabrakolt puskájával! Oh, mi lesz most velem?! Ez meg bizonyára a másik lábamat fogja eltörni! Hol veszek én annyi havat a borogatáshoz? Csak már jönne a minden fájdalomtól megszabadító Mauser s véget vetne e sok hiábavaló lövöldözésnek! — Az erdőör tömérdek póstája, midőn előbb tönkretett egy szépreményű tölgyesemetét, érintetlenül hagyta a verejtékező nyulat, azt gondolva, hogy egy lövésre csak nem lehet fát is, meg nyulat is löni.

Végre egy órai halálfelelem után beteljesedett a szegény töröttlábú kivánsága s a Mauser megszabadította összes fájdalmaitól!

Igy köszöntött be az idei tél az első szűzfehér takaróval!

Mátray Gyula.

Przewalsky-féle élő vadlovak Európában.

Przewalsky orosz utazó az ázsiai pusztákon vadon élő lovakat fedezett föl, melyeket azóta Przewalsky-lovaknak neveznek. Vadlovak hajdan Európának az Alpoktól északra eső számos vidékén éltek még a történelmi időben is, de tüzetes leírás nincs felőlük. A dél-orosz steppékben még a XIX. század közepéig is akadtak vadon élő lovak, melyek egyébiránt valószínűleg csak el voltak vadulva. Termetük alacsony és zömök volt, sörényük lelogott és vagy izabella-színű, vagy szürke példányokban száguldoztak a pusztákon. Akik ezeket meglátták és ismerték, nagyon óvatos és vad állatoknak mondták, melyeket igen bajos volt még csak megközelíteni is. Hátrafelé nem rúgtak, hanem fogaikkal és mellső lábaikkal támadtak és védekeztek.

A 80-as években egy orosz expedíció Ázsiában a Kukunoor (Kék-tó) és a Lopnoor közti területen bukkant vadlovakra, melyek a dél-orosz példányoktól csak barna színükben tértek el. Ezekből az expedíció néhány példányt nagynehezen elejtett. Olyan gyors futók, hogy a kozákok lovai nem bírták utólérni és csak mikor inni mentek (mindig éjjel és igen óvatosan), lehetett rájuk lesből vadászni. Kitömhető bőroket ezekből a vadló-alakokból Szent-Pétervárhoz vittek.

Eddig még élő ilyen vadlovakat nem hoztak Európába. Nemrég a Hagenbeck-féle ismert hamburgi állatkereskedő czég, állítólag 100,000 márkánál többre rúgó költséggel, expedíciót indított Kelet-Ázsiába, melynek az volt a feladata, hogy eleven Przewalsky-lovakat kerítsen és szállítson Hamburgba. Az expedíció csakugyan rábukkant ilyen vad ménesre, még pedig tizenkét napi járásnyira Pekingtől. Amde a megnőtt példányokból semmi módon sem lehetett egyetlenegy sem elfogni. Csak egészen fiatal csikókból kerítették meg 28 darabot, melyek még szoptak és mihelyt fogságba kerültek, azonnal mongol kanczákat adtak nekik nevelő anyáknak.

Így azután sikerült is velük a két világrészen át való rettentően hosszú utat — nem kevesebbet, mint 6000 kilométert — részint gyalog, részint vasúton megtéetni, úgy hogy jó karban érkeztek meg Hamburgba. Egészen alaposan persze majd csak megnőtt alakban lehet őket leírni. Egyelőre meg lehet róluk annyit állapítani, hogy színük szürkésbarna, farkuk bojtos és sörényük kefeszerűleg fölfelé áll. Ez a pár tulajdonság számárra emlékeztet. De míg a középázsiai *kulán*, vagyis a vad szamár, vihogó hangot hallat, mely épen úgy különbözik a szamár ordításától, mint a ló nyerítésétől, addig ezek a fiatal Przewalsky-lovak úgy nyerítenek, mint a lovak, tehát ló és szamár közt mintegy közép-fajt képviselnek és eszerint nem elvadult házi lovak.

Mellesleg megjegyezzük, hogy az ázsiai és dél-orosz elvadult lovak minden időben sok bajt okoztak a lötenyésztő népeknek, mert a házi lovakat nagy számmal csalogatták magukhoz a szabadba és az így elcsábítottakat a tulajdonosok nem igen bírták többé visszaszerezni; mert mihelyt a szabadságot megízlelték, azontúl a vad ménessel együtt száguldoztak ide s tova és az emberek közelükbe már alig juthattak.

A vadon élő lovak és a domesztikáltak közt tehát keresztezések majdnem állandóan fordultak elő.

Sajó.

Felkérjük hátralékos t. előfizetőinket tartozásuk mielőbbi szíves kiegyenlítésére. Lapunk nem nyereszkedési vállalat, miért is kiadása sok költséggel jár, melyei a rendetlenül beérkező előfizetési díjakból alig fedezhetünk, mert vannak oly előfizetőink is, kik 2-3 évt. előfizetéssel is hátralékban vannak. Különösen tehát ezekhez a t. előfizetőinkhez intézzük ez alkalommal kérésünket tartozásuk mielőbbi szíves beküldése végett, ami immár morális szempontból is aktuálisá vált.

Hazafias tisztelettel a

kiadóhivatal.

Füsttelen lőporok és rozsdá elleni olajok.

(Vége)

Mindjárt a vadászat befejezte után, vagy legalább is rövid idő múlva a csövet a neutralizáló szerbe (ezeket alább fogom ismertetni) jól beáztatott csepűvel vagy ronggyal áthúzzuk, vagy pedig az e célra szolgáló „rozsdamentesítő töltényt“ (melyről szintén alább lesz szó), a csőből kilőjük. Az egész munka alig vesz fél percet igénybe és a káros hatású sav már neutralizálva van, a csőanyagára semmi hatással nincs többé. Ezután, ha a tisztításra mindjárt nem jut idő, hosszabb ideig, több héten át is hagyhatjuk a csöveket állni (száraz helyen) annélkül, hogy rozsdát fognának. Túlsokáig állni hagyni mégsem ajánlatos, mert a lőpor-piszok, mely ugyan neutralizálva, de eltávolítva nincs, rászárad a csőfalra, hasonlóképpen a használt rozsdamentesítő szer is és akkor nehéz azt onnét eltávolítani. De viszont a neutralizáló szer felhasználása után azonnal szintén nem szabad a csövet kitisztítani, mert oly rövid idő alatt a neutralizálás nem mehet teljesen végbe és a tisztítás után a teljesen soha el nem távolítható savmaradványok megtámadják a csövet. Az első procedúra után tehát csak pár órával lehet a tisztításhoz fogni, de az még akkor is könnyen eszközölhető, ha egy-két nap múlva teszszük csak. A tisztítás azután annyiból áll, hogy egy-két tiszta csepűesomót áttolunk a csőön, mely a feloldott mocskot könnyen kiviszi, azután pedig a tisztító-fára csavart és néhányszor megújított vászoronggyal addig töröljük a csövet, míg az utolsó rongy tisztán és szárazon jön ki. Ezzel a tisztítás be van fejezve, következik még a fegyver konzerválása eltevésre, mely persze elmarad, ha a fegyvert rövid időn belül ismét szándékunk használni. A konzerválásra legjobb az ismert *fegyvervazelin*, vagy ennek híján *jó savmentes csontolaj*. Ezzel jól bekenet vagy megáztatott tiszta csepűvel a csövet egyszer áthúzzuk, egy ecset vagy toll segítségével a fegyver többi acélrészeit is bekenjük és így a tokba helyezve, száraz helyen tartjuk.

Ily bánásmód mellett a fegyver hónapok múlva is rozsdamentes marad — mint azt saját fegyvereimnél tapasztaltam — hacsak nem valami öreg, a rozsdától már előzőleg össze-visszamart csővel van dolgunk, mely tudvale-

vőleg könnyen inklinál a rozsdásodáshoz. Ha a vadászoknak csak egy része ilyen procedurának vetné alá fegyvereit, ha füsttelen lőport lő belőlük, akkor jóval kevesebb panasz volna hallható a csőelrozsdásodás miatt. A kinek pedig ez a tisztítási mód hosszadalmas és veszélyes, az mondjon egyáltalán le a füsttelen lőporok használatáról és térjen vissza a feketéhez, vagy legalább ne a füsttelen lőpornak rója fel hibául, ha csövei rozsdamartak lesznek. A mióta én a fegyvereimet ily módon tisztítom, abszolúte semmi rozsdát nem lehet a csövekben felfedezni.

Persze az egész operáció sikere a neutralizáló szer jósága és teljesen megfelelő voltától függ. A nagy léptekkel előrehaladó iparvegytan e téren is majd minden hónapban hoz valami újat, hangzatos nevű piacra, melyek között van jó is, de sok a haszontalan, praxisban be nem vált reklámportéka. Én végigpróbáltam egy csomó ilyen szert, de eddig csak hármát találtam, mely annyira megfelelő, hogy ajánlható a használatra.

Ezek az „Ungewitter'sche Rostschutzpatrone“, a dr. Mauch-féle „Nitrol“ és a Gilg-féle „Mars-olaj“.

Az „Ungewitter'sche Rostschutzpatrone“, mint a neve is mutatja, egy töltény, melyet minden öbnagyságban készítenek. Ezt a töltényt a vadászat befejeztével a használt csőből egyszerűen kilövik. Ezáltal tartalma érintkezésbe jön a csőben lévő lőporsalakkal, azt neutralizálja és kissé fel is oldja, de főként a rozsdaképződésnek vet gátat. Ha még oly sok lövés esett is a csőből, egy ilyen Rostschutzpatron tartalma teljesen neutralizálja a salakot. Egyik nagy előnye pedig az, hogy *közvetlenül a vadászat után lehet vele kényelmesen és igazán rövid idő alatt eszközölni a neutralizálást*. Az „Ungewitter'sche Rostschutzpatrone“ nagyon ajánlható és azt hiszem, hogy már nálunk Magyarországon is kapható lesz. Az üveget használat előtt jól fel kell rázni, mert csak így van a szernek az a kitűnő neutralizáló képessége.

A Mauch-féle (göppingeri gyár) Nitrol nézetem szerint *jelenleg a legjobb, legalkalmasabb rozsdamentesítő, illetőleg neutralizáló olaj*. Ha fegyvercsöveimet ezzel kezeltem, több héten át érintetlenül hagytam őket (kísérletképpen) annélkül, hogy rozsdát fogtak volna. Ez a szer benzín és savmentes olaj keveréke, melyhez még néhány alkalmas hatású folyadék járul és ép ezek adják meg neki azt a kitűnő neutralizáló

képességét. De benzintartalma miatt kissé óvatos bánásmódot igényel, gyertyától, tűztől mindenesetre távol kell tartani.

A *Gilg-féle Mars-olajat* szintén sokat használtam és ugyancsak nagyon megfelelőnek találtam. Egy hátránya van — mivel tulajdonképpen nem is fegyverolaj, hanem czipők és vadász-csizmák konzerválására való — hogy meglehetősen piszkos a vele való munka és a szaga sem a legtürethetőbb. Hogy pedig a fegyver finomabb szerkezetéseit bevonjuk, arra nem elég hígfolyós és megeshetik, hogy a bekenés által a finomabb mechanizmus felmondja a szolgálatot, vagy legalább nehezebben működik, mint azelőtt. Hanem a lőporsalakat és savakat (épen mind a Nitrol) igen jól, teljesen neutralizálja és így a csövet föltétlenül megóvja a rozsdától. Közbevetve pedig előnyére kell megjegyeznem, hogy mint bőrkonverzálszer, tényleg kitűnő. A vele átítatott vadászczipó vagy csizma teljesen vízmentes lesz, a bőr puha, hajlékony és nem törik. Egy jó és mondhatni univerzális szer ez a mars-olaj, mely kiválik a sok mitssem érő vadászportéka közül. Amellett még — viszonyítva a többiekhez — felette olcsó is.

A többi rozsdamentesítő szer, melyeket ismerek, egytől-egyig megbizhatatlan.

A *Curol* neutralizáló hatása (mely szer nálunk is el van terjedve) erősebb és több savanyú maradványt hátrahagyó lőporok használatánál gyenge és nem teljes. Másik nagy hibája, hogy a levegőn igen hamar megvastagszik, ragadósá válik, amit sokan előnynek tartanak, gondolva, hogy fegyverök így az eső és nedvesség behatása ellen védve van. Ez igaz, csak hogy a nedvesség távoltartására más külön e célra készített olaj vagy zsír még sokkal jobban megfelel, a megsűrösödött *Curol* pedig a finomabb szerkezet egyenletes, könnyű működését mindig zavarja, azonkívül a csőből is nehéz eltávolítani, meg a vadász keze, ruhája is ragadós lesz tőle. Hasonlóképpen nem sokat ér a „*Benol*” sem, melyet sok magyar vadász, azt hiszem, ismer. Ez pláne még jobban megvastagszik a levegőn, mint a *Curol* és még ragadósabb is lesz. Azután neutralizáló képessége is nagyon gyenge.

Legújabbban egy „*Alcalin*” nevű rozsdamentesítő szernek verik a reklám nagydobját, melyet én magam még nem használtam, de két német vadászismerősömtől azt hallottam, hogy jó.

Én kísérleteim nyomán csak a fentemlített hármat: *Ungewitterische Rostschutzpatrone*, *Mauch-féle Nitrol* és *Gilg-féle Mars-Oel*, tartom megfelelőnek a praxisban.

Persze sohasem szabad arról megfellelkezni, hogy ezek nem konzerváló, hanem csak neutralizáló szernek, melyek csak a rozsdamarás megátlására valók, tehát mielőbb a vadászat végeztével használandók. Később, kivált ha a fegyvert hosszabb időre félre tesszük, a esővek konzerválására, mint már említettem, legjobb a jó fegyverzsír vagy tiszta, savmentes csontolaj.

Ha azonban a fegyvert minden másod-harmadnap használjuk, mint az a vadászidényben rendszeren történik, akkor elég, ha a neutralizáló szerrel alaposan neutralizáljuk a csőben lévő lőporsalakat és a második tisztítást elhagyhatjuk; a cső nem fog rozsdát, feltéve persze, hogy a fegyvert száraz helyen tartjuk.

Ifj. Bartal Aurél.

A fejedelmi vadászatok egyik színhelyéről.

Biharmegye észak-keleti határán hosszan nyúlik el egy erdőkoszorúta heglánczolat: a *Réz*. Hazánknak kevés részén található oly változatos, oly festői tájképekben bővelkedő hegyes vidéket, mint a Királyhágó közelében. Ha városi ember vetődik el e fenséges vidékre — különösen május vagy június hónapokban — az csak elbűmül a természet ragyogó pompáján s szívét egy édes érzélem járja át, amely szinte költői hangulatba ringatja a csak

kevésbé is poétikus lelket. Igen, szép — nagyon szép a vén *Réz* vidéke. Szeretem én is kimondhatatlanul, tán senki sem jobban. — De mégis volt valaki, aki épúgy szerette, aki sokszor eljött ide kipihenni s némileg elfeledni egy szomorú, egy kínos élet szívettépő fájdalmai.

Egy szerencsétlen, üldözött, hazátlan koronás fő volt ez. És az ő szívébe enyhülést is hozott a magány, a barátság és vendégszeretet magasztos érzete. Óh, de örömet és fájdalmat, mindent-mindent elfedett a már krusedoli kolostor kriptája. De mégis van még valaki, aki megérti a „*Réz*” vén tölgyeinek susogását. Egy író ember ez: B. M., akitől már oly sok szép ismertetést olvashattunk a gyönyörű vidék szilágysági részéről. Az Alföldre mélyen lenyúló hegláncz legmagasabb észak-nyugati csúcsán áll a *Réz* ragyogó, gyémántos koronája: az „*ipargróf*” Magaslakja.

Ha a rohanó vasszörnyeteg elhagyja Nagyváradot, tüstént szembetűnik a távolban kéklő hegycsúcson a hatalmas épület. A vonaton főurakból álló kis vadásztársaság utazik, akik épen az „*ipargróf*” vendégszerető vadászkastélyába vadászatra utaznak. Azok, akik már jártak a vidéken, mutogatják az ifjabbaknak a *Réz* büszkeségét. Sóhajok szállnak fel a keblekből: — „Hej, ha szárnyunk volna!” — „Egy-kettőre ott teremnének.” — De így bizony még vagy 35 klmtrt kell rohannia a gőzparipának, míg az élesdi állomáshoz ér. A társaság — útközben vadászva — körülbelül csak másnap este érheti el a vadászlakot.

De megpihennek Lugoson, ahol is az örökifjú „*ipargróf*”, a házigazda, várja őket. Az ebéd alatt azután vidám eszmecsere folyik a másnapi vaddisznó-vadászat körül. Az erdészszemélyzet már beadta jelentését: „Disznó van elég, eredményes vadászatra van kilátás”. — Ebben azután megnyugszik mindenki, csak E. G. ezredes kéreti fel még vagy kétszer az erdőtiszteket, „mert hát meg kell alaposan érteni egymást!”

Hajnalfelé az alvásról szó sem lehet, mert a hajtók nagy lármával gyülekeznek a kastély elé. A tapasztalatlanabb vendég felriad. — „Mi az?” — „Miféle láрма?” — „Tán ég a ház?” — Pedig dehogy, csak a hajtók kedélyeskednek egymással odakinn. Közben a vadásztársaság is felkészülődik. Az erdészek szava hallatszik: „Induljunk! Induljunk!” — „Elkésünk.” — Végre azután elindul a hatalmas menet az erdőnek. Ah, de most értünk a czigányokhoz. No itt lesz kelete az aprópénznek! A póre purdék nagy vitás közt mutatják be gyönyörű művészetüket. Alig lehet tőlük szabadulni. Ismerve a kegyelmes úr jószívűségét; szemtelenségök határtalan. Tudják ők azt nagyon jól, hogy a főúr juttat nekik mindég egy csomó „piczulát”. No, de most már a hajtóvonalban vagyunk. Az előre küldött hajtók már fel vannak állítva, most állítják a puskásokat. Mindenki elfoglalta helyét, felhangzik a hajtás kezdetét jelző kürtszó s a hajtás megindul. Mindenki visszafojtott lélegzettel figyel, no, mi lesz most? Mikor jön a „*Mikuláj*”, a vén, magányos kan. Mindenkinék legforróbb vágya, hogy csak ezt zsákmányul ejthetné. A hajtásból csapatostól rohannak szarvasok, őzek, de a várva-várt disznóknak nyoma sincs. Pedig a hajtók már itt vannak, némelyiket már látni is lehet a hegyoldalon. Most már löni sem lehet — a hajtásban nem volt disznó. De se baj, majd lesz a másikban. Pihenés után megkezdődik a második hajtás. A végén az eredmény: egy róka. Most már van keveredés, mérgeződés, szekirozás; az erdészszemélyzet majd a fejét veszti.

Tökéletesen érthetetlen, hogy hová lett a sok disznó. Hó nélkül nyomozni lehetetlenség. De még hátra van egy hajtás, reméljük. Alig indul meg az utolsó hajtás, puskaropogás hangzik fel. Egymásután 8–10 lövés; itt vannak a disznók. A hajtás valóban bevált. — A vadásztársaság azután az esthomályban jókedvvel indul a meredek útnak, hogy minél előbb elérhessék a kedves vadászkastélyt, a *Réz* koronáját. A hegytetőhöz közeledve, az út zúgó fenyvesek között vezet tovább. Az idősebb vadászurak elméláznak, gondolataik a múlt emlékei közt kalandoznak. „Hej, mikor még ezelőtt vagy 30 évvel ezek a

hatalmas fenyőfák arasznyi kis csemeték voltak!“ Akkor is fenséges vadászatok folytak le itt a rengetegben. Akkor még a vadász urak csak szerény kis kolibában huzódtak meg a vihar elől, ahol is szalmán fekve pihenték ki a vadászatok fáradalmait. Ah, de ma már a kis kunyhó helyén hatalmas várszerű kastély hirdeti kegyelmes urának nemes érzését és fenkölt gondolkodását. A társaság most lép ki a fenyves homályából s szinte elbűvölve áll meg egy pillanatra. Az esthomályban valóban tündéri látványt nyújt a teljesen kivilágított hatalmas vadászkastély. A régék fantasztikus korában képzeljük magunkat. Itt a rengeteg belsőjében, távol a civilizációtól, ily remek épület valóban meglepő. Egy óra múlva a vadász urak szípkézű adomái már a régi magyar stílusban épült és berendezett ebédlőben hangzanak fel. A házigazda magyarázza a bútorok eredetét, melyeknek egy része a gyászos emlékü meierlingi vadászkastélyból került ide.

Majd meg érdekes részleteket beszél el az Ázsiában átelt viszontagságokból. A társaság együtt van, csak E. G. ezredes hiányzik. Ő ugyanis mint tapasztalt vadász a vadászbíró, most vizsgálja az elejtett vadak löcsatornáit. A másnapi tervet azután megbeszélve, a társaság késő éjjel nyugalomra tér. A második napon érdekes epizód játszódott le. Ugyanis egy az első hajtásban megsebzett hatalmas vaddisznó a már előállított hajtóvonalon tört át.

Ép a hajtás kezdetét akarták jelezni, amikor is a kürtös észrevette a kitérő sebzett disznót. Ő azután egy hatalmas fütykössel és a kürttel *felfegyverkezve* kezdett utána rohanni, „*hogy majd elfogja ő.*“ Ekközben a vonalon el nem tudták képzelni, hogy miért nem kezdik a hajtást. Az egyik erdőtiszt rohant a hajtást vezető erdészhez, hogy kürtöltessen. „Kürtöltetnék én, de nincs kürtös“. „Hát hol van?“ „Elszaladt egy sebzett disznó után az ostoba. Pedig én meglóhtam volna a disznót, ha nem rohan az oláh utána“. „Nohát most már kürtölj magad, ha megszökött a kürtösöd“. Az erdőtiszt azután a fegyverén hozott ki valami keserves hangokat. De azért megértették a hajtóvonalon és a hajtás megkezdődött. Mindjárt az elején hatalmas fegyverdurrogás hangzik fel. Az egész hajtóvonal lázban van. Sok disznó van a hajtásban. Zűravaros kiabálás hallatszik: „Nu lásrá!“ „Gligán“. stb., a fegyver ropog, kevés megszakítással valóságos kisebbszerű búr háború. A hajtás végeztével az eredmény: 3 drb. vaddisznó, közte egy hatalmas kan. A szerencsés vadász C. ezredesnek, a volt hadsegédnek a fia, ifj. C. De több disznó sebzetten elmenekült, amelyeknek utánkeresése elrendellett. Folyt a vadászat váltakozó szerencsével napokon át. Végre elérkezett az év utolsó napja.

Künn zúg a vihar, a fenyőfák hajtogatják derekukat szél ő fensége előtt. A kastély legmagasabb tornya zúg a viharban, hol csendes dörmögéssel, hol pedig felhang a hang a skála legmagasabb fokára. Mintha az alvilág elszabadult szellemei játszanának egy óriási klaviatúrán. A vadásztársaság a nagy ebédlőben, a kellemes meleget árasztó kandalló előtt várja az újév első napjának érkezését. De a társalgás nem olyan kedélyes, mint máskor. Igen, hisz ma van az év utolsó estéje s ilyenkor mindenki visszagondol az elmúlt időkre. Mennyi szép álmot, mennyi boldogságot semmisített meg az elmúlt esztendő! De a remény újra visszazáll szívünkbe, hátha az újév meghozza a szerencsét, a boldogságot. Az ódon fali óra épen most mutatja az éjfélt. Behozzák a puncsot s főuraink itt, a világtól elrejtett kellemes fészekben köszöntik azt egymásra.

Egymásnak sok szerencsét és boldogságot kívánnak. De a társaságból hiányzik egy félreismert koronás fő. Az ő nagy szíve messze-messze lent délen pihen, eltakarta azt a krusedoli kolostor hideg márványkriptája. De nem! Lelke megérzé, hogy barátai óhajtják őt. Eljött arra a helyre, a mely neki egykor oly kedves volt. S most szelleme a gyönyörű ívezetű ebédlőben lengi körül az itthagyt barátokat. De őt észrevenni csak a költő magasan szár-

nyaló lelke tudja. Most megáll a kandalló előtt, kezét áldólag terjeszti a kis társaságra s azután visszatér abba a világba, amely neki a sok szenvedés után bizonyára a megnyugvást biztosítja.

A következő vadászatok már az újév első napjaiban tartatnak. De hát a felséges vadászatok sem tarthatnak soká. A vendégeket elfoglaltságuk haza szólítja. Nehéz szívvel s azon ígérettel válnak meg a kedves helytől, hogyha Isten is úgy akarja, a jövő szilvesztert ismét együtt töltik a Réz koronáján, Magaslakon.

M.

A csövek ölöerejéről. Az 50-es években már egyszer megkísérték az angolok az aczélcöveket divatba hozni, de minden erőlködésök daczára sem sikerült ebből kultuszt csinálniok, mert csakhamar kitűnt, hogy a kemény aczélcövek semmi előnyt nem nyújtanak a damaszcsövek felett, sőt ellenkezőleg, hátrányuk sok volt; a többek közt egyik legnevezetesebb az, hogy igen rosszul ölték a vadat, amít ugyan a puskaművesek nem hittek, de a praktikus vadászok állandóan tapasztaltak és semmiféle elmélettel e hitükben őket megingatni nem lehetett. Mert tényleg a sokat vitatott „brand“ vagyis az *ölerő* létezik a kozzapuskások s a quasi „fegyvertechnikusok“ minden ellenállítása és érvelése daczára is. Egyik fegyver igen jól, a másik már kevésbé és sok épen nem öli meg a vadat. Ez faktum, régi tapasztalás, melyet semmiféle érveléssel megdönteni nem lehet — és a jól öllő, valamint a rosszul öllő fegyvert már a lövéséről is meg lehet ismerni. Ugyanis a jól öllő fegyver a meglőtt vadat teljesen *tisztán hagyja*, úgy, hogy a lövés helyét is alig lehet megtalálni; ellenben az ölerő nélküli csövek után a vad rögtön csupa egy vérpíszok lesz és a nagyobb sebhelyekből gyakran és nyomban csurogva, vagy szétlőve szökik elő a vér. Azonban a „brand“ nem ám valami boszorkányos, habonás fogalom, mint az alkalmi „fegyver-technikusok“ tudatlanságukban ezt rásütni és sovány viczelődéssel nevetség tárgyául feltüntetni szeretik, — hanem igenis, nagyon természetes oknak a következménye, például kemény csövek, különösen aczel-cövek, melyek egynemű anyaga a rezgés törvényén kívül esvén, a rezgést magát természetesen a lövedékre át nem kölesönözhetik; továbbá előidézi az ölerő silányságát a belül *elfűrt*, a tölténykamra felett túlon-túl, sokszor tölcészerűen kitágított fűrásmód, melyben a fojtás és lövedék sűrűlődája, tehát a cső mellözhetlen

összetartóképessége a perkuszív erő kifejtésére nem fejlődhetik ki. A csövek *előmosódása* is hasonló eredményez, mert a *hasonnemű* lövedékeknek semmi akadályal nem kell megküzdeniök. Ha a csöveket disznózsírral kenjük be, a löveredmény ugyanolyan fog lenni, mint a beömosodott csöveknél, sőt még rosszabb, mert a söréttöltés még a czélon innen lankadtan fog a földre hullni és az esetleg czélhoz ért serétek is abszolúte hatástalanoknak bizonyulnak s csak gyengén sebeznek. A faggyúval (marha-faggyúval), petróleummal, vagy olajjal bekent csöveknél legfeljebb csak az első lövéseknél tapasztalunk némi lanyhaságot, de a további lövéseik már rendes hatásúak, mert az első lövések folytán a zsiradékok teljesen eltávolodnak a csövekből. — ellenben a disznózsírral bekent csövek (kivált ha a lőporfojtások ilyenekkel impregnálvák), hatástalan lövésüket mindaddig megtartják, míg csak a rendkívüli tapadás zsiradék forró lúgos vízzel való mosás és kismirgeezés folytán a csövből (kivált damasztcsövből, melyben sok a mikroszkópikus hasadék, likaes) el nem távolíttatik.

A fegyveraczelésövekről. A fegyveraczeléső-fajok száma ma már légió. A kontinensen elterjedt nemű találmányok közül a következő fajtákat ismerjük: a *Cockerilt*, mely háromféle erősségben gyártatik; a Wittener-féle *Excellsiort*, a Pieper-féle *dekarbonizált aczelt*, a Pieper-féle öntött aczelt (a két cső egy darabból), a Krupp-féle „*Special*“ fegyveraczelt, a Krupp-féle „*Herkules*“ aczelt, a *Böhler*-aczelt, az angol *Compound*-, *Laminated*-aczelt, továbbá ugyancsak angol *Kilby's extra resisting fine steel*- és *Sir Joseph Whitworth's Fluid compressed Steel*-aczelt. Mindezek közt pedig a Cockeril-aczelésöveket a legerősebbeknek és legjobban ölknek állítják.

Hírek intézetünkől. Ritka év, hogy annyi ragadozóvad érkezék laboratóriumunkba, mint az idén érkezett volt! Farkas, különösen róka, mondhatjuk özönével küldetett és a legpompásabb színváltozatok voltak tapasztalhatók ezeknél a dús szőrözetű ragadozóknál. Különösen szép volt s pompás színezete által kitűnt a többi közül 1 pirók-róka (Goldfuchs), melyet *Ferencz József braganzai herceg* 8 darab más rókával együtt személyesen adott át laboratóriumunknak, mely alkalommal érdeklődéssel tudakozódott laboratóriumunk felől. Ugyancsak *Harnoncourt Felix* gróf is küldött Écskáról hozzánk, a *Braganzai herceg* ő fensége részére, egy nem kevésbbé gyönyörű kormos-rókat.

Ugyancsak az *Orleansi herceg* ő kir. fensége is érdekekkel tanulmányozta a szép idei ragadozó-vad kollekcziókat s két ízben is hozzánk fáradt azok megszemlélése végett, de hozott is magával nálunk való kikészítés végett egy ízben 1 gyönyörű fehér vadkanfejet Kis-Jenőről s küldött hozzánk 13 darab zergét Csorbáról, melyek majdan londoni palotájának gyönyörű kollekczióját lesznek hivatva díszíteni s melyeknek legnagyobb része laboratóriumunkban készített ki.

EGYÉSEK.

Észak-Abesszíniai pávián vadászatok. (Dr. Max Scholler). Dr. Max Scholler Erythraü kolóniai útleírásában érdekes apróságokat közöl a páviánvadászatokról — „Azokon a sziklás lejtőkön, ame-

lyek Monte Lalamba csúcsaitól levezetnek egy ottani kút kis fensíkjához, nagyon sok Sassa-antilopa és páviáncsorda tartózkodik, melyek naponta lejárnak a kúthoz inni. A páviánvadászat igen mulatságos és ilyenkor többször volt alkalmam ezeket az érdekes állatokat megfigyelni. A pávián-

csordának a közelletét egész határozottan tudhatja a vadász, mert amint egy embert meglátnak, elkezdi ordítani aprajánagyja, ahogy csak a torkán kifér. Az első lövés eldurranása után még nő a lárma és ha egyik tarsuk megsebesült, dühökben nem ismernek már többé határt. A vadásztól 100—120 lépésnyi távolságig visszavonulva, a hosszú fehérszürke szőrü hímek mindig szembe fordulnak és dühösen mutatják erős fogazatukat, hogy csak minél ijesztebb benyomást tegyenek. A fiaikat a hátukon vivő nőstényeket és a még fiatal majmokat 2—3 idősebb bím fedezi. De midőn észreveszik, hogy a vadász figyelme kizárólag a hímeiket illeti meg, valósággal vakmerőkké válnak és a vadászt 50 lépésnyi távolságból ugatják meg, míg a többiek kissé hátrább vonulnak. Ha a vadász vállára veti puskáját és a vadászat be van fejezve, megfordul az egész csapat, üldözőbe veszi és csekély távolságból követi őt. Nem tanácsos ilyenkor a hegy lejtőjén, a páviánok alatt lenni, mert habár nem hiszem, hogy nagyobb szikladarabokat képesek lennének legurítani, vagy hogy a vadászra köveket dobálnának, de azért bizonyára nem akaratos ellenére gurítják le a köveket. A fegyverrel való vadászatnál nem szólhatok igazi veszedelemről, mert a páviánok nagyon félnek a puskától; de a fegyver nélküli benszülöttek találkozása felnőtt páviánokkal, melyeknek fogazata majdnem oly erős, mint a leopárdé, nem tréfa dolog. A régebbi utazók azon állítását, hogy a megsebesült páviánokat a többiek magukkal viszik, én is megerősíthetem és épen ezért nagyon nehéz rájuk szert tenni. A rögtön kimuló állatokat rendszeren ott hagyják, de mégis jó figyelemmel keresni azokat is, habár kellemetlen szaguk révén igen könnyen rájuk lehet akadni. A megsebesült majmok magaviselete sokszor emlékeztet az emberére; láttam sebesült karú páviánokat, melyek ép úgy emelték mellükre karjukat, mint a hogy az ember szokta. Egyszer meg egy nagyon erős páviánt láttam, melynek a felső lábszárában volt egy golyó, amint az két páviánra támaszkodva vitette el magát és kegyetlenül osztogatta a pofonokat, ha nem arra vitték, amerre neki tetszett. A vezérmajmok egyáltalán nagyon szigorú rendet csinálnak és rendszeres verésekkel feltétlen engedelmesre kényszerítik társaikat. Az anyák is pofonokkal nevelik a kicsinyeket, úgy hogy már messziről lehet hallani a megbűntetett majmocskák bögését“.

Uj vak szalamandrát fedeztek föl *Texasban* egy kút ásásakor. Ugyanis mikor körülbelül 60 méternyi mélyre jutottak a fúrással, víz tört elő valamilyen föld alatt levő forrásból s a munkások legnagyobb csodálkozására néhány állatot is fölszínre vetett. A fölszínre vetett állatok egy eddigelé ismeretlen *szalamandra*-fajhoz tartoznak. E szalamandra-faj életét valószínűleg teljesen a föld alatti lyukakban tölti, ahol a talajvíz meggyűlik s forrásokat képez, mert szemei teljesen hiányoznak. A fölszínre vetett állatokat azután kis akváriumban helyezték el, ahol elég sokáig éltek, úgy, hogy életmódjukat meg lehetett figyelni. Ez a szalamander igen karesú, gyenge testalkatú, lábai oly gyöngék, hogy alig bír járni; ha tesz is néha-néha pár lépést, utána kinyújtózkodik s hosszabb ideig pihen. A helyváltoztatást főleg úszással végzik. Úszásuknál legfontosabb szerepe a faroknak van; lábaikat úszásnál nem használják, hanem szorosan testükhöz húzzák, úgy, hogy úszás közben látva lábatlanoknak lehetne őket tartani. Igen érdekes látványt nyújtanak, mikor úszás közben hirtelen megállnak s aránylag hosszú, gyenge lábaikra támaszkodva, a fenéken megpihennek. Ilyen helyzetben nagyon hasonlítanak sziklához; de ebben az állásban nem maradnak sokáig, valószínűleg azért, mert gyenge lábaik nem bírják el a törzs súlyát. Lábaik valószínűleg a nemhasználás miatt gyengültek el ennyire s igen sok körülmény szól a mellett, hogy a földalatti életmód lassankint tapogatókká változtatta őket. A fény iránt teljesen érzéketlen. Ha olyan akváriumba tesszük őket, amelynek fele be van sötétítve, csakúgy úszkálnak a világos helyről a sötétbe, mintha az egész akvárium világítása

egyformán erős volna. Tapintó érzékük rendkívül fejlett s az egész test felületén el van terjedve. Ha nyugvása közben testét bármily gyöngéden megérintjük, rögtön tova úszik. Érzékenysége oly nagy, hogy a víz minden legkisebb mozgását is észreveszi. Szemei teljesen hiányoznak s ezért felfedezőjük a „vak szalamandra“ (*Typhlomolge*) nevét adta nekik. Hogy szagló érzékük milyen kifejllettségű, nem tudjuk. Táplálékát apró mikroszkopikus rákfajok képezik.

IRODALOM.

Magyar Botanikai Lapok czímen botanikai havi folyóiratot indítottak meg *Dr. Degen Árpád*, *A. Flatt Károly* és *Thaisz Lajos*. Előfizetési ára 10 kor. Tizenkét év óta nem jelelt meg hazánkban botanikai folyóirat s örömmel üdvözöljük ez özvetlen s valóban régen érzett hiányt pótló vállalatot, mely két nyelven jelenvén meg, céljával tüzte ki azt is, hogy szorosabb kapcsolatot létesítsen a külföldi szakirodalommal, a munkatársak sorába beállott külföldi szakférfiakkal. Ily módon a kiadók el fogják éni azon kitűzött céljukat is, hogy a hazai botanikusok muhkásságának is biztosítsák azt a helyet, mely azt méltán megilleti. Az előttünk fekvő szám tartalma igen gazdag, változatos és értékes. *Ascherson* (berlini), *Borbás* (budapesti), *Thaisz* (budapesti) s más tudósok ezikkeit tartalmazza. Ajánljuk növénykedvelőink figyelmébe. Kiadóhivatala VI. ker., Városligeti fasor 20. b. sz. alatt van.

„**Állategészség**“. *Dr. Rätz István* a maga nemében egyedüli folyóiratának, mely az állategészségtani és állattenyésztési ismeretek terjesztését tüzte ki céljával — megjelent a február havi 2. száma. A jelesen szerkesztett folyóiratot melegen ajánljuk a földbirtokosok és állatorvosok figyelmébe.

„**Aquila**“. „*A Magyar Ornithologiai Központ*“ *Herman Ottó* által szerkesztett folyóiratának 3—4. száma igen dús tartalommal és gyönyörű rajzokkal illusztrálva jelelt meg. Nagyobb ezikkeket írt béle a lap illusztris szerkesztője, továbbá *Jablonsky J.*, a rovtartani állomás jeles főnöke, még pedig egy nagyon feltűnő értekezést a varjak mezőgazdasági jelentőségéről, mely valóban beható és érett tanulmányra vall s maradandó értéket van hivatva képviselni szegényesen ellátott szakirodalmunk terén. — Vannak még e kettős füzetben ezikkek *Chernel* és *Gaál*-tól stb. Melegen ajánljuk e jelesen szerkesztett, rendkívül tartalmas és magas színvonalon álló folyóiratot a magyar intelligenzia megérdemelt figyelmébe. Megrendelhető „*A Magyar Ornithologiai Központ*“ hivatalában (Budapest, József-körút 65. I. emelet).

Egy igen szép parókás özfej (kitömve mint faldisz) eladó. Közelebbi felvilágosítás intézetünkben.

A hozzánk érkezett sokoldalú kérdezősködésekre van szerencsénk tisztelettel kijelenteni, hogy kitömő laboratóriumunkat és tanszerkészítő intézetünket változtatlanul fentartjuk ezután is és szakunkba vágó bármily messzemenő megbízásnak és megrendelésnek megfelelünk. Ajánljuk ennél fogva intézetünket továbbra is ügyfeleink s megrendelőink szíves figyelmébe és pártfogásába.

H. P. Ó-Dalmád. A rókák csapóvasak, mérgezés és lövés által kiirtandók, mert ahol dúvad van, ott nincs fáczántenyésztés. Alkalmos helyen már most rendszeres étetőket kell létesíteni csapóvasakba megfigyelő-gunyhókkal s ugyanott földbe ásozt, nem mély vályu-itatókkal. — Élő fáczánt tessék kibocsájtani, minden 12 tyúkra 2—3 kakast számítva. Oszlopesapdák és csapó-ládák is állítandók, mert fő, hogy a ragadozók elpusztíttassanak. — **K. K. I. Beregszász.** Szíves ajánlatát köszönjük, talán igénybeveszünk. — **T. L. Löcse.** Kérdésével tessék Fónagy József úrhoz fordulni (Bpest, Diana-gyógytár). — **K. A. Szinyérváralja.** — Igen. A vadászati törvények 2. §. 1., 2. és 3-ik pontja intézkedik idevágólag. — **K. I. és D. M. Szeged, Kassa.** *Dr. Máthé* fogorvos vidékieket ünnepen is fogad, lakása a Klotild-palotában van.

Hirdetmény. A Broczkó, nyitra megyei község határához tartozó Sasvár uradalmi erdőben gyakorolható vadászati jog 6 esztendei tartamra, vagyis 1907. december hó végeig szabadkézből alhaszonbérbe bocsájtatik. Az erdő a morvavölgyi vasút mentén, jelesen e vasútnak „Kutti“ nevű állomásától egy fél órányi távolságra fekszik és 1776. kataszt. holdra terjed. Kihasonbérelni szándékozók szíveskedjenek az alulírott vadászati intézőséghez fordulni.

LIECHTENSTEIN JÁNOS herczeg

rabensburgi (Alsó-Ausztria) vadászati intézősége (Fürst Johann Liechtenstein'sche Jagdleitung, Rabensburg, Nieder-Österreich).

Foxterrier Kennel „Animo“ (tulajd. **K. Kerpely Béla** lovag Bpest, Andrassy-út 83. sz.) ajánlja fedezetésre egy I. stb. díjjal kitüntetett „Darling“ nevű importált kanját. Díj meg egyezés szerint. Kölykek prima szukáktól időnként eladók.

Bekötési táblák kaphatók „*A Természet*“ mostani és régebbi évfolyamaihoz, valamint külön a „*Halászat*“ tavalyi és idei évfolyamához is. (Ára darabonként 2 kor.)

FOTO-CZINKOGRAFIAI MŰINTÉZET.

MŰVÉSZETI SOKSZOROSÍTÁSOK.

Clichék folyóiratok, könyvek, árjegyzékek és tudományos művek számára, kitűnő kivitelben, legjobb módszerek szerint előállítva.

Czím csakis: **BUDAPEST, VI. ker., Király-utca 30. szám.**

Jutányos árak.

TELEFON: 18—99.

Jutányos árak.

„*A TERMÉSZET*“ szerkesztősége és kiadóhivatala: Budapest, II., Donáti-utca 7. dr. Lendl Adolf intézete.

Nyomatott Wesselényi Géza könyvnyomdájában Budapest, II., Zsigmond-utca 11—15.